

Ю. М. Ранюк

Курчатова Ігор Васильович

КУРЧАТОВ Ігор Васильович (30. 12. 1902(12. 01. 1903), с-ще Сімський завод Уфим. губ., нині м. Сім Челябін. обл., РФ - 07. 02. 1960, Москва) - фізик, організатор радянської ядерної науки та промисловості. Брат [Б. Курчатова](#). Доктор фізико-математичних наук (1934, без захисту дис.), академік АН СРСР (1943). Герой Соц. Праці (1949, 1951, 1954). Ленін. (1957) і Сталін. (1942, 1949, 1951, 1954) премії. Золота медаль ім. Л. Ейлера (1957), срібна медаль миру ім. Ф. Жоліо-Кюрі (1959). Державні нагороди СРСР (5 орденів Леніна, 2 - Труд. Червоного Прапора). Від 1912 разом із батьками мешкав у Криму. Закін. Крим. університет у Сімферополі (1923; навч. з академік АН УРСР К. Синельниковим, з яким товаришував, пізніше одружився з його сестрою). Влітку 1924 працював у гідрометеорол. центрі у м. Феодосія (нині АР Крим); восени того ж року - в Азерб. політех. інституті (Баку); 1925-42 - у Ленінгр. фіз.-тех. інституті (нині С.-Петербург): від 1930 - зав. фіз. відділу; 1943-60 - засн. і дир. Інституту атом. енергії (Москва; нині Рос. дослід. центр «Курчатова інститут»). Спочатку під керівм А. Йоффе досліджував напівпровідники, згодом разом із К. Синельниковим - властивості діелектриків при надвисоких напругах. Першим важливим наук. доробком К. було відкриття за участі К. Синельникова нової групи діелектриків-сегнетоелектриків. Наприкінці 1932 під впливом харків. колег з Укр. фіз.-тех. інституту, які розщепили атомне ядро, почав займатися дослідж. у цьому напрямі (цими роботами формально керував [А. Йоффе](#), а фактично - він сам). Між 1934 та 1936 К. разом з ін. науковцями оприлюднив 17 праць, присвяч.

вивченню штуч. радіоактивності. Більшість із них виконано разом з харків. фізиками з Укр. фіз.-тех. інституту. Найбільшим досягненням К. цього періоду стало відкриття ядер. ізометрії. 1939 він активно підключився до вивчення реакції поділу атом. ядра. У цей період у його лаб. відкрито спонтан. поділ ядра (Г. Фльоров, К. Петржак). До війни К. дуже багато зробив для того, щоб повернути увагу уряду та наук. громадськості до проблеми урану, до можливостей, які відкривало оволодіння ланцюг. реакцією. 1943 під його наук. керівництвом розпочато реалізацію рад. атом. проекту. Згодом за його безпосеред. участі створ. перші атомні бомби, ядерні реактори й електростанції. 1946 сприяв організації на базі Укр. фіз.-тех. інституту Лаб. № 1, що означало формал. залучення харків. учених до виконання уран. проекту. Президією АН СРСР засн. золоту медаль і премію ім. К. (1962). Його прах розміщений у Кремлів. стіні на Красній площі. К. встановлено пам'ятники у м. Южноукраїнськ (Микол. обл.) і Севастополі, на честь вченого названо проспект у Харкові, вулицю у Дніпропетровську, Києві, Луганську, Севастополі, Хмельницькому, містах Енергодар (Запоріз. обл.), Маріуполь (Донец. обл.), Сіверськодонецьк (Луган. обл.), Прип'ять (Київ. обл.).

Основні праці

Расщепление атомного ядра. Москва; Ленинград, 1935; Некоторые вопросы развития атомной энергии в СССР. Москва, 1956; О возможности создания термоядерных реакций в газовом разряде. Москва, 1956; Ядерную энергию - на благо человека: Избр. тр. Москва, 1978; Избранные труды: В 3 т. Москва, 1982. Т. 1. Сегнетоэлектричество; 1983. Т. 2. Нейтронная физика; 1984. Т. 3. Ядерная энергия.

Рекомендована література

1. Курчатов в жизни: письма, документы, воспоминания. Москва, 2002;
2. Игорь Васильевич Курчатов в воспоминаниях и документах. Москва, 2004;
3. Ранюк Ю. М. Лабораторія № 1. Ядерна фізика в Україні. Х., 2006.

Бібліографічний опис:

Курчатов Ігор Васильович / Ю. М. Ранюк // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. - К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. - Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-52086>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України
([докладніше](#)).